

LEKARSKI (79) *ai*

lekarski (64), **lekarzski** (3), lekarski *a.* lekarzski (12); lekarski : lekarzski *FalZioł* (2:3).

-é- (18), -e- (14); -é- *BiałKat* (2), *Oczko* (2), *ZawJeft*, *SarnStat* (9), *też SienLek* (4); -e- *Mącz* (14);
a jasne (w tym 3 r. błędne znakowanie).

sg m N lékarski (7). ◊ *G* lékarski(e)go (1). ◊ *A* lékarski (3), lékarski(e)go (1). ◊ *I* lékarskim (2). ◊ *f N* lékarskå (6); -å (5), -(a) (1). ◊ *G* lékarskiéj (11); -éj (1), -(e)j (10). ◊ *D* lékarski(e)j (1). ◊ *A* lékarską (3). ◊ *I* lékarską (2). ◊ *L* lékarskiéj (15); -éj (6), -(e)j (9). ◊ *n N* lékarski(e) (1). ◊ *A* lékarski(e) (1). ◊ *I* lékarskim (1). ◊ *L* lékarskim (1). ◊ *pl N m pers* lékarscy (3). *subst* lékarski(e) (2). ◊ *G* lékarskich (5). ◊ *A subst* lékarski(e) (3). ◊ *I m* lékarskimi (1) *RybGęśli*, lékarskiémi (1) *SarnStat*. *f* lékarski(e)mi (4) *FalZioł* (2), *Mącz* (2), lékarskimi (1) *SkarŻyw*. ◊ *L* lékarskich (3).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

Przymiotnik od „lekarz” ‘doktor’; medicus Mącz, Cn (79) : Apollo Bog lekárŃki y pòetycki. KlonŻal B marg.

Wyrażenia: »doktor w lekarskiej nauce, lekarski, lekarskich nauk« = *lekarz medycyny; medicus Modrz; doctor in medicinae facultatibus, doctor medicinae JanStat [szyk 11:1] (6:5:1); y infzy lekarŃci doktorowie kthemu Ńie zgaezaiå [!] GlabGad P7; ModrzBaz 11; SkarŻyw 414; A gdzie v koŃciołów nie få fundowåni przerzeczeni Doktorowie/ fŃkåzuiemy/ åby nie więcýy ich było/ iedno dwå w Ńwiętym Piłmie/ dwå w Pråwie Duchownym/ å piåty w LékárŃkiéy nåuce. SarnStat 180 [idem 197, 923]; Dla tego wftåwiamy/ y fŃkåzuiemy: åby nåpotym Doktorowie lékárŃcy w mieŃciéich w którých mieŃzkåiå/ Aptéki kåżdégó roku z pilnoŃciå przegłådåli SarnStat 273, 180, 197 [2 r.], 248, 273, 923 [2 r.].*

»lekarska nauka« = *medicinae facultates JanStat; ars medica a. medicinalis a. valetudinis, medicina Cn [szyk 18:7] (25): O znamionach w ludzkich niemoczach: przez niektore znaki pewne: wedle lekarzkiey nauki. FalZioł V [13], [13]v, 14; BielŻyw 68; GlabGad kt; Był thento lekarz Alexandrow iefzçze młodzienc/ å we wŃzytkiey nåuce lekarskiey dobrze doskonåły HistAl E2v; BielKron 121v; Mącz 5a, 476b; SienLek 37v, 194; HistRzym 95; ModrzBaz 52; SkarŻyw 592 [2 r.], 593 [2 r.]; GostGospSieb +2. Cf »doktor w lekarskiej nauce, lekarskich nauk«.*

»rzecz lekarska« = *medycyna (1): Pollens medicina Hipocrates, Przemożny w rzeczy liekárŃkiey Hypocråtes Mącz 308b.*

»szkoła lekarska« (1): *Medicinae, in plurali, Szkoły lekárŃskie. Mącz 212c.*

a. *Potrzebny lekarzowi, używany przy leczeniu (14) : Iako o nich [o rybach] piŃze Auic. w księgach wthorich lekarzkich. FalZioł IV 45a; A ktho niemoże mieç dwu Ńklenicz LekarzŃkich, thedy w iedney przed wŃchodem Słóncza ma [uryneŃ] zoŃtawiç. FalZioł V [1], +2, +2v, V [1]v, 7, 9v; Miårå y wagå lékárŃka iåko Ńye znåczy SienLek S2, 45v [3 r.], 46 żp, T, T2.*

W charakterystycznych połączeniach: księgi lekarskie(-a) (3), miara (6), sklenica (4), waga (6).

b. *Udzielany przez lekarza (6) : Ale iże porady lekarzkiey nie maiå; muŃzå przed czåfem zchodziç z tego Ńwiata. FalZioł +2; Placitum, [...] Vznånie/ Albo skazånie fędzięgo [!]. [...] Dogma, Ut, Placita medicorum, PoŃpolite powieŃci Sentencie poŃtånowanie lekárŃskie/ które bywåyå zå pewne miåne. Mącz 302a; SkarŻyw 593 marg.*

W charakterystycznych połączeniach: pomoc lekarska(-ie) postanowienie, (po)rada (2).

Szereg: »lekarski, to jest doktorowski« (1): Ale według dośdatku fwego maia [panie i niewiasty] lekarzkiej/ to iesth Doctorowłkiej rady y pomoczy oznaymiwłzy łkutecznie przyczynę niemocy: vżywać. *FalZioł* V 28.

W przen (2) : Nie mogę dáley bo mi bol doymuie/ Nieznołnym rwaniem [...]. Vsmierz co żywo nieprzepłaconymi Ieśli rzecz można dáry lekarłkimi/ Vsmierz łam prołze włszyłtkowładny Pánie/ Lub doraż *RybGęłli* Dv.

Wyrażenie: »lekarska ręka« = *lekarz* (1): W tákich fráfunkách ciężkich cí włzyłcy miełzkáia/ Ktorzy lékarłkiéy ręki ránie zábraniáia. Złóżyć włzyłtki fráłunki iest to ná twéy woli: Bo córę ofiárowác nikt cíę nie niewoli. *ZawJeft* 32.

c. *Służący do leczenia, mający właściwości lecznicze (niekiedy z odcieniem: zalecony przez lekarza); medicus, medicinalis* *Mącz, Calep, Cn; remedialis Cn* (25) : *FalZioł* I 77a; *Medicinalis, Liekárski*/ pomagáyący ku zdrowiu. *Mącz* 212c; *Potiono, Nápawam/ dáye liekárski trunek. Mącz* 316b, 212c, 314a, 316b; *BiałKat* 381v; A iż cí wyliczamy łpołoby vżywánia wóđ/ [...] tedy ták wiédz/ że wpiciu lékarłkim/ częłto bárzo vżywáia ciepłicznych/ ázwłálczá síárczánych wóđ *Oczko* 19; chory przeto lekki/ álbo rzeknę lékarłki/ obiáđ ziadłzy/ wieczérzą niechay troché wiéłtřą ié *Oczko* 24v; *SkarŻyw* 593; *Calep* 645b [2 r.]; á námalz máłciá lékarłką oczy twoie [*et collyrio inunge oculos tuos*]/ ábył widział. *WujNT Apoc* 3/18.

W charakterystycznych połączeniach: *lekarska(-i, -e) małć, olej* (2), *picie* (3), *przyprawa, syrup, trank (trunek)*(2), *wodka*.

Wyrażenia: »lekarska ręka« (1): *Ut medica manus, Liekárski* ręká/ to yełt pomagáyąca ku zdrowiu. *Mącz* 212c.

»lekarskie rzeczy« = *medicamina Mącz* [szyk 5:1] (6): *Korzenie/ łkorki/ lífcie Owocz/ y kwiatki kaparowe/ wchodzą w lekarłłkie rzeczy. FalZioł* III 13d, I 44a, V 15v, 19b; *Medicaminibus curari, Lekarłtw pożywác/ Leczić łie lékarłskimi rzeczmi. Mącz* 73b, 384a.

Szereg: »lekarski abo barwierski« (1): iżby niemocné Apółtołowie oleiem lékarłkim ábo bárwiérłkim mázáli: nád co nie łłychálem nigdy kłámłtwá hániebnieyłzého. *BiałKat* 381v.

Przen (3) :

a) *Wyzwalający od grzechu, nawracający na wiarę* (2) : Drugie dobra łá lékarłskie, ktore pan bog dał ku lekarłłtwu dułznemu iako łá łwiátołci kołcielne Naprzod krzełł *WróđŻółł* H3; Lecž Pan Bog włł onych złótych y lékarłkiego ięzyká/ ktory wiele ran ludzkich vzdrowił miał/ zamknąc niechciał. *SkarŻyw* 371.

b) *Naprawiający błędne (odmienne od katolickich) przekonania religijne* (1) : te kielíłzne/ winne/ miéłłne/ y cíelełne łekty/ iáko łá/ Húłsitow/ Luteránow/ Waldenczykow/ y onym podoebn [!]/ iż zá zániedbániem lékarłkim/ cíáło R. P. ták obłiáđłty/ žeby ich bez obrázy łámeo cíáłá/ zrázu zbyđž trudno *PowodPr* 37.

a. *Leczący* (1) : [Złého drzewá [*topoli*] [...] wyłcieka żywicá która iest bárzo lékarłka bowiem krew záłłánawia *Cresc* 1571 456.]

Szereg: »lekarski a gojący« (1): Czemu pies ma ięzyk lékarłki á goiáci *GlabGad* C5.

d. *Zestawienie:* »[palec] lekarski« = *czwarty palec u ręki (1)* : Digitus, Pálec. [...] Annularis qui et medicus. Pierścienny álbo lekárski. *Mqcz* 88d.

Synonim: *doktorowski.*

Cf **LEKARZOW**

BZ, HG